

BOEKBESPREKINGEN

R. van Dooren, D. Overkleef, E. J. Ruff

GEGEVENS BANKEN

Uitgave: Kluwer, Philips Technische Bibliotheek, NIVE/Nederlandse Vereniging voor Management, Studiecetrum NOVI, Deventer 1973.

Aantal pag.: 224.

Prijs: f 28,50.

door L. C. van Zutphen

Dit boek behandelt een hoogst actuele en belangrijke problematiek, te weten het ontwerpen en realiseren van gegevensbanksystemen (data base systems). Was in de automatiseringswereld het Management Information System de topic van de zestiger jaren, het data base concept wordt vrij algemeen gezien als een van de belangrijke systeemcomponenten van de nabije toekomst. Kwalificeerde Prof. J. Dearden onlangs de M.I.S.-conceptie in zijn geïdealiseerde vorm - en mijns inziens terecht - als de grote misvatting en luchtspiegeling van de jaren zestig¹⁾, van de thans in de belangstelling staande gegevensbank kan dit bepaald niet worden gezegd. Integendeel, hoewel gegevensbanken zich in de praktijk in het eerste stadium van ontwikkeling bevinden zijn ze een realiteit en mag reeds nu gesteld worden dat de ontwikkelingen in computerarchitectuur en programmatuur duidelijk indiceren dat een toekomst zonder gegevensbanksystemen niet meer denkbaar is.

Van grote betekenis, vooral in stimulerende en richtinggevende zin, is daarbij nog steeds het baanbrekende werk van de Codasyl Data Base Task Group (eerste rapport oktober 1969 en tweede rapport april 1971). Op het laatste rapport van deze onderzoekgroep is het thans voorliggende boek ook gebaseerd.

Bovenstaande inleidende opmerkingen geven naar mijn mening al voldoende aanleiding om de verschijning van dit eerste nederlandsstalige handboek als een belangrijk feit aan te merken.

Het boek vervult, getuige ook de voorwoorden van twee hoofdredacteuren te weten Prof. A. J. van 't Klooster en Drs. L. E. Groosman, een dubbelrol. Oorspronkelijk geschreven als deel 4 van de reeks *Moderne computers en hun toepassingen* moet het tevens dienen als leer-

boek voor de module B2 Bestandsorganisatie en gegevensbanken zoals gedefinieerd door de Stichting het Nederlands Studiecetrum voor Informatica.

De inhoud van het boek kan in hoofdlijnen als volgt worden samengevat. Achter elk onderwerp is in afgeronde cijfers het aantal pagina's vermeld dat aan het desbetreffende onderwerp is besteed:

Inleiding en conventionele bestandsorganisatie	75 pag.
Behandeling gegevensbanksystemen	90 pag.
Uitgewerkt voorbeeld	55 pag.
Bijlagen (vnl. vragen, opgaven, literatuuroverzicht en register)	10 pag.
	<hr/>
	230 pag.

De stofbehandeling in het boek kent duidelijk beperkingen. In het algemeen leggen de schrijvers het zwaartepunt op de systeemtechnische kanten van het fenomeen gegevensbank (met name gegevensstructuren en structuren voor logische en fysieke opslag).

Op verschillende plaatsen in het boek wordt uiting gegeven aan de gedachte dat een „handboek gegevensbanken” toch eigenlijk uitgebreider had moeten zijn. De schrijvers vermelden zelf (t.a.p. blz. 10) dat vele niet-technische aspecten zoals informatie-analyse, systeemontwikkeling, organisatorische, juridische en andere relevante aspecten niet of zeer beperkt aan de orde komen. Waarom komt men dan toch op de markt met een uitgave waarin het onderwerp gegevensbanken in een dergelijke beperkte zin wordt behandeld?

In de eerste plaats dient men het boek te zien als een uitgave passend in een reeks (*Moderne computers en hun toepassingen*) alsook in de NOVI opleidingsstructuur. Het boek bevat te dien aanzien ook de nodige aanwijzingen voor wat betreft de mogelijkheden tot verdieping c.q. afstemming van de stof. Schrijvers zelf voeren als belangrijk motief aan de noodzaak om de op het Codasyl rapport gebaseerde leerstof zo spoedig mogelijk toegankelijk te maken voor alle geïnteresseerden. Deze „beter een half ei dan een lege dop”-filosofie is mijns inziens terecht gevolgd om de simpele reden dat de behoefte aan een dergelijk handboek in het Nederlandse taalgebied evident is.

Uit de hierboven gegeven samenvatting van de inhoud blijkt dat ruim 30% van het boek handelt over „van ouds bekende” bestandsorganisatievormen. Hoewel dit in eerste instantie

¹⁾ MIS is a mirage, door Prof. John Dearden. Informatie november 1972.

vreemd moge klinken komt dit de didactische opzet zeer ten goede. Reeds tijdens de behandeling van de conventionele technieken tonen de schrijvers niet alleen de verschillen ten opzichte van de gegevensbankconceptie aan, doch markeren op deze wijze ook duidelijker de voordelen van de nieuwere bestandsorganisatievormen.

Vervolgens enige opmerkingen:

- Het probleem van de factoren en criteria van belang bij de organisatie van bestanden zowel in logisch als fysiek opzicht wordt op twee plaatsen (t.w. in de hoofdstukken 2 en 6) besproken.

Naar mijn opvatting zou de lezer gediend zijn met een meer geconcentreerde behandeling en wel nadat de principes van gegevensbanken aan de orde zijn geweest. Een geschikte plaats lijkt mij na deel II (ontwerp en realisatie van een gegevensbank).

- Tevergeefs heb ik in het boek gezocht naar de zo langzamerhand ingeburgerde term *generalized data base management systems* (GDBMS). Alleen in de literatuurlijst komt dat begrip voor. Uiteraard gaat het mij daarbij niet om een begrip in engere zin maar om het onderwerp als zodanig. Het verdient mijns inziens aanbeveling om in komende edities een kritische bespreking te wijden aan de groeiende betekenis van de aan de markt zijnde standaard programmasystemen, vooral voor zover ze pretenderen te voldoen aan de eisen van de Codasyl Task Group (o.m. ADABAS, IMS, IDMS, DBMS10).

- Hoofdstuk 16 (organisatorische implicaties) en vooral § 16.1 personeelsaspecten vind ik te summier en daardoor zwak en onduidelijk van uitwerking. De stopwoordjes etc. en enz. komen op blz. 156 en 157 liefst viermaal voor. In § 16.1 worden de functies van gegevensbankadministrateur en gegevensbankbeheerder onderscheiden. Hoewel het onderscheidend vermogen van beide functie-aanduidingen al uitermate onscherp is, ontbreekt ook een bespreking van de verschillen en met name de afgrenzing tussen beide functies. Ook een punt van aandacht bij een herziene uitgave dacht ik zo.

Over de stofpresentatie kan men kort zijn. Opzet en taalgebruik zijn van goede kwaliteit en dringen tot studeren, hetgeen toch de bedoeling is. De auteurs hebben geen wetenschappelijke verhandeling willen schrijven over gegevensbanken maar bieden de lezer een pragmatisch getint studieboek aan. Zowel voor de in opleiding zijnde systeemontwerper als voor de praktijkman vind ik dat een pluspunt. Er staan veel

practische aanwijzingen in het boek en het uitgewerkte voorbeeld sluit goed aan op de daarvoor besproken theorie.

De bijlagen (vragen, opgaven, literatuuroverzicht, register) zijn beknopt, maar goed verzorgd.

Een wat moeilijke vraag is: voor wie is het boek bestemd? Redakteuren en schrijvers doen hierover geen duidelijke uitlatingen. Zonder twijfel zal het boek nuttige diensten bewijzen bij de opleiding van systeemontwerpers, maar niet minder aan de velen die professioneel actief zijn en zullen zijn bij het ontwikkelen en operationeel houden van gegevensbanksystemen. In dat verband gaan mijn gedachten ook uit naar accountancystudenten die als verdieplingsrichting kiezen voor bedrijfsinformatica en E.D.P. auditing.

Is het boek ook geschikt voor managers en gebruikers? Drs. Groosman vermeldt in zijn voorwoord een juiste stelling nl. dat deze categorieën het contact met de techniek niet mogen verliezen. Toch maakt het technisch accent het boek niet, althans minder geschikt voor managers/gebruikers. Deze groeperingen hebben primair belang bij vragen als: wat zijn de mogelijkheden en beperkingen van gegevensbanken in een bepaalde bedrijfs situatie, welke additionele nuttigheden en efficiency brengen ze voort, welke personele, organisatorische en kostenconsequenties gaan ermee gepaard, hoe kan de interne controle, beveiliging en privacy worden gewaarborgd e.d. Juist deze vraagstukken hebben de auteurs bewust niet of beperkt besproken.

Samenvattend: Naar mijn mening in zijn beperkte systeemtechnische doelstelling een goed tot zeer goed inleidend handboek over gegevensbanken. Gaarne spreek ik de wens uit dat vele studenten en professionals in de automatisering het zullen bestuderen. Aldus ontstaat voor de schrijvers ook de mogelijkheid de snelle ontwikkelingen op dit gebied tijdig in nieuwe uitgaven te verwerken.

Fiscale Monografieën van Kluwer
Dr. J. C. K. W. Bartel

INKOMSTENBELASTINGASPECTEN VAN DE OPBRENGST VAN AANDELEN

Deventer, 1973, 276 blz., prijs f 37,50.

door Mr. M. A. Wisselink

I.

1. De auteur promoveerde op het in de aanhef genoemde geschrift op 17 mei 1973 tot doctor in de rechtsgeleerdheid aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam.

Het boek heeft tot onderwerp de inkomstenbelastingheffing over de opbrengst van aandelen in handen van particuliere beleggers, bij wie dit aandelenbezit geen aanmerkelijk belang vormt.

2. Het onderzoek van de auteur heeft zich gericht op de afbakening van de sfeer van belastbare baten uit bedoelde aandelen categorie, en de sfeer van de onbelaste vermogensmutaties. Belastbare baten zijn hier in beginsel de voordelen die rechtstreeks worden getrokken uit de aandeelhoudersrechten, terwijl de waardeveranderingen in het aandelenbezit in beginsel buiten de heffing van inkomstenbelasting blijven.

Sommige volgens de wet belastbare baten hebben een sterk vermogenskarakter, zoals bonusaandelen en liquidatie-uitkeringen. Deze heffingen bevinden zich in een grensgebied tussen de inkomstsfeer en de onbelaste sfeer van vermogensmutaties.

II.

1a. Deel I van het boek bevat een historisch overzicht van de heffing over de opbrengst van (privé-)aandelen, waarbij op instructieve wijze vooral de diverse parlementaire behandelingen van de relevante wettelijke regelingen (vermogensbelasting 1892, bedrijfsbelasting 1893, inkomstenbelasting 1914, besluit inkomstenbelasting 1941, wet inkomstenbelasting 1964 en de tussenliggende wetswijzigingen) worden belicht.

b. Tijdens de parlementaire behandeling van de wet inkomstenbelasting 1964 werd een „basisconceptie” geformuleerd volgens welke voor de totaliteit van aandeelhouders uiteindelijk als inkomen moet worden beschouwd het totaal door de N.V. vanaf de oprichting tot en met de

liquidatie behaalde, en aan hen als zodanig toe-komende winst.

c. Ten aanzien van het tijdstip van heffing werd gesteld, dat deze plaats vindt op het moment dat de winst van de N.V. of B.V.¹⁾ de „winstsfeer” verlaat, hetzij door daadwerkelijke uitdeling, al dan niet vermold, hetzij door overboeking naar de kapitaalsfeer. Door het aanvaarden door het parlement hiervan is, zoals de auteur opmerkt, voor de opbrengst van aandelen een sterk geobjectieerde belastingheffing in de inkomstenbelasting blijvend gegrondvest.

2a. Deel II bevat een onderzoek naar de vraag, in hoeverre de basisconceptie teruggevonden wordt in het geldende recht. Opgemerkt wordt, dat de sterk objectiverende basisconceptie een ruimer heffingsobject verschaft dan op grond van het civielrechtelijke begrip vrucht van aandelen zou plaatsvinden. Dit civielrechtelijke begrip vrucht heeft de H.R. in een arrest inzake het zakelijk vruchtgebruiksrecht op N.V.-aandelen als volgt omschreven (H.R. N.J. 1958/458): „dat een wezenlijk verschil bestaat tussen de uitkeringen die aan de aandeelhouders toevloeden uit het uit behaalde winsten stammende, (nog) niet ten behoeve van de bedrijfsuitoefening gebonden, en uit dien hoofde uit zijn aard voor „winst”-uitkering bestemde deel van het vermogen, en de uitkeringen die de aandeelhouders in de een of andere vorm aanspreken op het reeds eerder krachtens bevoegdelyk genomen besluiten ten behoeve van de bedrijfsuitoefening gebonden deel van het vermogen.”

De H.R. besliste in dit arrest dat claims en agiobonussen geen vrucht van aandelen waren in civielrechtelijke zin. De H.R. gaf als richtsnoer voor andere uitkeringen in verband met aandelenbezit aan, dat de (maatschappelijke) redelijkheid moet beslissen, of er sprake is van een uitkeerbare vrucht, of van een in beginsel niet uitkeerbaar vermogensbestanddeel dat deel uitmaakt van het voor de bedrijfsuitoefening gebonden vermogen. Op grond hiervan is het civielrechtelijk waarschijnlijk wel aan te nemen, dat winstbonussen geen vrucht van aandelen zijn, maar kapitaal. Voor stockdividenden zou ik willen aannemen, dat dit wel vruchten zijn in de zin van het Burgerlijk Wetboek. Bartel haalt dit civielrechtelijke punt met name aan, om di-

¹⁾ Hierna wordt eenvoudigheidshalve steeds alleen over „N.V.” gesproken.

delijk in het licht te stellen, dat de fiscale motieven om bonusaandelen te belasten in principe niets met genoemde civielrechtelijke overwegingen te maken hebben. De inkomstenbelastingheffing over bonusaandelen heeft een geheel eigen, fiscale, rechtsgrond, te weten dat *alle* in beginsel aan de aandeelhouders toekomende N.V.-winst te zijner tijd belast moet worden (de basisconceptie).

b. De toepassing van de basisconceptie in het geldende recht vindt in hoofdzaak plaats in het verkeer van de aandeelhouder met de N.V., maar ook in zijn verkeer met derden. Bij dit laatste is te denken aan mutaties van rechten tussen aandeelhouders onderling, en aan verhoudingen en/of transacties met (echte) derden. De baten verkregen uit het verkeer met de N.V., en afkomstig uit de „winst”sfeer, vallen in de (belaste) inkomensfeer, terwijl de baten verkregen uit het verkeer met anderen dan de N.V. in principe onbelast behoren te blijven.

3. Deel III houdt zich bezig met wenselijk recht. Aan de hand van een analyse van het rapport van de Commissie Hofstra, een historisch overzicht van de wetgeving inzake besloten N.V.'s, en de aanmerkelijk belang regeling, worden door de auteur aanbevelingen voor wetswijzigingen gedaan. Daarvan is de belangrijkste de aanbeveling voor de invoering van een specifieke rekening „fiscaal erkend kapitaal”, welke mutaties door middel van beschikkingen van de inspecteur worden vastgelegd. Deze rekening staat in beginsel los van het handelsrechtelijke kapitaalbegrip.

III. Nadere bespreking van de inhoud

1a. Zoals gezegd, toetst de auteur in deel II van zijn boek de uit de wetgeschiedenis van de Wet IB 1964 blijkende „basisconceptie” aan het geldende recht. In onderdeel A van deel II: „Inkomsten uit aandelen, verkregen in het verkeer met de N.V.”, wordt gezien, of: de winst die de aandeelhouder toevloet uit het verkeer tussen hem en de N.V. tot het juiste bedrag wordt bepaald, anders gesteld, of eliminering van het (kapitaal)verkeer met de aandeelhouders als zodanig tot het juiste bedrag plaats vindt;

Voorts: of ook hetzelfde bedrag, dat bij de N.V. de - eventueel gecorrigeerde - winstsfeer verlaat, als inkomen bij de aandeelhouder wordt belast;

b. Tevens wordt onderzocht, of het tijdstip van heffing in overeenstemming is met de basiscon-

ceptie, welke als tijdstip aanwijst het moment waarop de bate de „winst”-sfeer verlaat, welk moment niet hoeft samen te vallen met daadwerkelijke uitkering of uitdeling, met name niet bij overboeking van winstsfeer naar kapitaal-sfeer;

c. Tenslotte wordt in onderdeel B van deel II: „Inkomsten uit aandelen verkregen niet in het verkeer met de N.V.” onderzocht in hoeverre heffing plaatsvindt in deze categorie, dus niet op grond van de basisconceptie maar - eventueel - op grond van andere motieven ten grondslag liggend aan het Nederlandse fiscale inkomensbegrip.

2. Inkomsten uit aandelen, verkregen in het verkeer met de N.V.

Hieronder doe ik een uiteraard subjectieve keuze uit de vele vooral ook voor de praktijk interessante beschouwingen waarin de schrijver nagaat in hoeverre de basisconceptie wordt gerealiseerd.

a. Contant dividend alsmede vermomd dividend

Besproken wordt behalve het contante dividend ook het verkapte of vermomde dividend.

Vermeld wordt hierbij onder andere het punt van de bewijslast. Primair rust deze op de inspecteur. Deze dient in beginsel aannemelijk te maken dat de bedoeling van partijen afwek van de formeel-juridische vormgeving. De rechter mag echter de bewijslast opleggen aan de bevoordeelde aandeelhouder gesteld dat deze daartoe redelijkerwijs het beste in staat zal zijn. Schrijver stelt, dat hierdoor hetgeen op dit punt maatschappelijk gebruikelijk is prevaleert. Volgens schrijver leiden sommige auteurs ten onrechte uit de relevante jurisprudentie (ten aanzien van pensioenrechten voor directeuren-groo-aandeelhouders, bijv. H.R. BNB 1969/164) af, dat voor het aanwezig zijn van vermomd dividend niet meer vereist zou zijn, dat de aandeelhouder zich bewust was van de bevoordeling.

b. Lege N.V.'s

Besproken wordt de - sterk vereenvoudigde - casus waarin N.V. A haar winstgevend bedrijf overdraagt aan N.V. B die zelf geen bedrijf uitoefent en over compensabel verlies beschikt. Beide N.V.'s hebben dezelfde aandeelhouders. De aandelen in de verlies-N.V. plachten tevoren, voor een bedrag (veel) lager dan het gestorte aandelenkapitaal te zijn gekocht, veelal waren ook vorderingen op de N.V. overgenomen voor een (veel) lager bedrag dan nominaal. Later konden de aandelen en de vorderingen, nadat voldoende winsten gemaakt waren, weer vol-

waardig worden. Even afgezien van de werking van artikel 20 lid 5 wet vennootschapsbelasting in deze situaties blijft voor de inkomstenbelasting het probleem, hoe te handelen met genoemde waardestijgingen. Schrijver is van mening, dat deze waardestijgingen in het algemeen tot de privéfeer behoren (blz. 35), terwijl volgens hem indien de koper van de voormalige verlies-N.V. zoveel arbeid heeft verricht ten aanzien van het volwaardig worden van het aandelenkapitaal en de vordering(en) dat dit normaal vermogensbeheer te boven gaat, van andere opbrengst van arbeid sprake kan zijn, terwijl de bedoelde koper wellicht in bepaalde bijzondere situaties als z.g. „grootkoopman” (zie o.a. H.R. BNB 1968/112) zou kunnen gelden, hetgeen dan te belasten winst uit onderneming zou opleveren.

c. Informeel kapitaal

Dit is een bevoordeling door de aandeelhouder als zodanig van „zijn” N.V. Schrijver vermeldt, dat de gevolgen voor de inkomstenbelastingheffing niet duidelijk zijn. In de literatuur (met name Christiaanse en Kremer) wordt heffing over terugbetaald informeel kapitaal verdedigd, omdat er hier geen sprake van fiscaal gestort kapitaal zou kunnen zijn.

Schrijver stelt daar tegenover echter het volgende. Wanneer eenmaal vaststaat, dat aan een bepaalde N.V. informeel kapitaal is toegevloeid, en een dergelijk niet-winst bestanddeel van het N.V.-vermogen dan ook op grond van de basisconceptie uit de fiscale winst wordt geëlimineerd, moet de conclusie worden getrokken dat inkomstenbelastingheffing niet mogelijk is, wanneer bedoeld vermogensbestanddeel wordt uitgekeerd. De fiscus denkt hierover (soms) anders. In de blzz. 40 t/m 44 geeft de schrijver hierover beschouwingen, en in dit verband vermeldt schrijver reeds, dat hij gaarne vastlegging van fiscaal erkend kapitaal bij de fiscus zou zien. Dit is o.a. ook voor de later te bespreken toepassing van art. 44 IB belangrijk, alsmede bij agio, hetwelk door de H.R. in principe alleen wordt erkend als het voorkomt op de commerciële balans. In de praktijk is het thans namelijk niet altijd kenbaar voor aandeelhouders van met name beurs-N.V.'s of er in de N.V. al dan niet fiscaal erkend agio aanwezig is. Lang niet alle gepubliceerde jaarstukken van N.V.'s geven een duidelijk uitsluitsel daaromtrent.

d. Verkrijging van bonusaandelen door de blooteigenaar

Hiervoor is onder punt 2a. reeds de civielrechtelijke situatie rondom vruchtgebruik van o.a. bonusaandelen besproken, evenals de daarvan in

beginsel losstaande motieven voor de belastbaarheid van de (winst)bonus voor de inkomstenbelasting. Hieronder wordt het specifieke geval van de inkomstenbelastingheffing inzake de verkrijging van bonusaandelen door een blooteigenaar gezien. Deze heffing verloopt als volgt.

Is door testament een vruchtgebruik op aandelen ontstaan, of is bij leven een zodanig vruchtgebruik gevestigd, en de blooteigenaar wordt gerechtigd tot een aantal bonusaandelen, die onder de last van het vruchtgebruik komen, dan wordt de blooteigenaar niet voor de volle nominale waarde, maar slechts voor blooteigendoms waarde der bonusaandelen belast (o.a. H.R. BNB 1970/1971). Dit betekent een rekening houden met (civielrechtelijke) subjectieve omstandigheden, en dat houdt in het niet geheel verwezenlijken van de basisconceptie.

In samenhang met het voorgaande is door de H.R. beslist dat verrekening van ingehouden dividendbelasting slechts mogelijk is naar evenredigheid met de blooteigendomsfractie (o.a. H.R. BNB 1968/177). Schrijver meent, dat het daarom in het hier besproken geval niet juist is om met genoemde persoonlijke omstandigheden van de aandeelhouder rekening te houden. Naar zijn mening zou heffing over de volle nominale waarde van de bonusaandelen en volledige verrekening van voorheffing, moeten plaatsvinden.

e. Agio

In tegenstelling tot wat men wellicht zou denken, staat het handelsrechtelijke karakter van agio niet of nauwelijks vast. Wel kan men zeggen, dat het handelsrechtelijk niet als formeel kapitaal wordt beschouwd in de zin van de vaste kern van het in de N.V. voor crediteuren aanwezige verhaalsobject. Voor uitkeerbaarheid van agio is geen statutenwijziging nodig zoals bij formeel kapitaal wel het geval is. Winst is het zeker niet, noch ook een „schuld” aan de aandeelhouders. Het is mijns inziens het civielrechtelijke equivalent van het fiscale begrip informeel kapitaal. Civielrechtelijk is agio namelijk het onverplicht en informeel door de aandeelhouder in de N.V. ingebrachte vermogen. Het is een surplusvermogen, waarvoor de bepalingen in het N.V.-recht ter bescherming van het formele kapitaal, dit is het in stand te houden bedrijfskapitaal, niet behoeven te gelden.

Fiscaal is, dit staat dus geheel los van het voorgaande, agio al sedert lange tijd als gestort kapitaal erkend. Op grond van art. 29 lid 2 Wet IB is terugbetaling van agio in contanten belastbaar, indien en voorzover er winst in de N.V. is.

Schrijver constateert, dat dit in beginsel in strijd is met de basisconceptie. Hij acht dit aanvaardbaar, mits bij liquidatie het tevoren - als het ware het dividend - belaste agio alsnog als fiscaal gestort kapitaal wordt aangemerkt. H.R. BNB 1966/27 bevestigt deze logisch gefundeerde gevolgtrekking. De H.R. merkt in dat arrest op, dat, wanneer een agio-terugbetaling als bedoeld belast is geworden, er aanleiding kan zijn om deze terugbetaling bij liquidatie bij de bepaling van het nog aanwezige kapitaal aan te merken als niet geschied.

f. Uiterking van aandelen aan personeel

Voorgenomen is in de praktijk uitreiking van aandelen aan een directeur of andere werknemer met alleen stortingsverplichting tot nominaal, terwijl de werkelijke waarde (bijv. beurskoers) hoger was. Dit verschil is loon uit dienstbetrekking. De H.R. aanvaardde dit verschil voor de N.V. niet als een verkapte bedrijfslast, met als tegenhanger een informele kapitaal-inbreng. De H.R. hanteerde het argument dat de N.V. slechts een lager bedrag aan kapitaal ontving dan zij had kunnen bedingen (H.R. BNB 1956/244). Schrijver is van mening, dat het bedoelde verschil voor de N.V. wel een bedrijfslast en tevens agio is, omdat op de aandelen *direct* door de werknemer wordt gestort (= het nominale aandelenbedrag, d.m.v. verrekening met een gelijke loonaanspraak, plus de waarde van zijn arbeid).

Staatssecretaris Peyenburg zei bij de parlementaire behandeling van de wet vennootschapsbelasting 1969, dat er in elk geval agio ontstaat als de transactie „over de kas” loopt, dus wanneer de betrokken werknemer eerst zijn salaris krijgt, en dit daarna daadwerkelijk op de aandelen stort. Afgezien hiervan, schijnt de fiscus de naar mijn mening uit economisch oogpunt juiste opvatting van de aanwezigheid van een (verkapte) bedrijfslast in de praktijk niet te volgen (zie blz. 110 bovenaan), en met name Philips (zie jaarverslag 1971, blz. 36) heeft gepoogd de problematiek te vermijden door uitgifte van converteerbare obligaties aan personeelsleden, waarbij de conversiekoers aan de beurskoers van de aandelen is aangepast.

Stock options toegekend aan werknemers

Schrijver vermeldt, dat de fiscus, analoog aan het door hem ingenomen standpunt bij uitreiking van aandelen aan personeel, als fiscaal gestort kapitaal in dit geval alleen aanmerkt het door de werknemer betaalde bedrag, en niet een hogere beurskoers, hoewel het verschil (op het moment waarop voor het eerst van de optie

gebruik mag worden gemaakt) wel als loon wordt belast. De fiscus beschouwt dit verschil, als het door de N.V. als agio is opgevoerd, als fiscaal niet erkend agio. Schrijver acht dit processabel.

g. Beperkte werking art. 44 Wet IB

a₁) Schrijver meent, dat de constructie, hierin bestaande, dat wanneer een N.V. in het kader van een voorgenomen aandelenfusie aandelen plaatst tegen volstorting in contanten bij aandeelhouders van een over te nemen andere N.V., terwijl deze aandeelhouders hun aandelen in hun eigen N.V. direct daarna aan eerstbedoelde N.V. verkopen, door de fiscus wel met succes kan worden bestreden met een beroep op *fraus legis*. Dit lijkt mij inderdaad als het zo gebeurt een nauwelijks processabele zaak. Misschien is dit anders, naar mate er meer tijd tussen beide handelingen ligt alsmede het aanwezig zijn van reële bijkomende motieven.

a₂) Bij uitreiking van converteerbare obligaties tegen de in te brengen aandelen is art. 44 niet van toepassing, omdat geen storting van aandelen op aandelen plaatsvindt. Wel moet dan de uitgifte van converteerbare obligaties reële betekenis hebben, en niet alleen zijn bedoeld om art. 44 te vermijden.

h. Hardheidsclausule en art. 44 IB

Schrijver noemt een geval, waarbij de minister met betrekking tot de toepassing van art. 44 IB de hardheidsclausule zou dienen toe te passen. Dit is het geval waarin aandelen in een N.V. worden ingebracht die tot het ondernemingsvermogen van een natuurlijk persoon behoren en waarbij afgerekend moet worden over de in de ingebrachte aandelen aanwezige meerwaarde welke tot de belastbare winst van de onderneming van die natuurlijke persoon gaat behoren. Die winst wordt dan progressief belast.

Hij geeft het volgende voorbeeld: Op aandelen in N.V. A is gestort f 3.000,—, boekwaarde = f 6.000,—, werkelijke waarde bij inbreng f 15.000,— derhalve afrekening (progressief) over f 15.000,— — f 6.000,— = f 9.000,—. Als fiscaal gestort geldt echter slechts f 3.000,—, hoewel de fiscus de IB-claim over f 9.000,— binnen heeft, zodat het dus redelijk kan zijn om f 12.000,— als fiscaal gestort kapitaal te erkennen.

i. Inbreng van aandelen met een waarde lager dan nominaal en art. 44 IB

Handelsrechtelijk wordt deze lagere waarde in het economisch verkeer als gestort kapitaal op de nieuw uitgereikte aandelen aangemerkt. De vraag is, of gesteld mag worden, dat het fiscaal

gestorte kapitaal tot nominaal mag worden opgehoogd in dit geval. Men zou kunnen stellen, dat het woordje „slechts” in art. 44 dit niet toelaat.

Het hier aangeroeerde punt is van belang bij de berekening van het fiscaal gestort kapitaal bij liquidatie. De fiscus accepteert een en ander kennelijk niet.

j. Inkoop van aandelen en art. 44 IB

Wanneer een (beurs)N.V. eigen aandelen inkoop, en deze aandelen worden ingeruild tegen aandelen van een te absorberen N.V., mist art. 44 formeel toepassing, want er zijn geen nieuwe aandelen uitgereikt.

Schrijver wijst in het kader van de door hem besproken fusie Etna-DRU erop, dat dit eveneens zo ligt in het geval door een dochter-N.V. tevoren aandelen in de moeder-N.V. zijn gekocht, en waarbij die aandelen voor de omwisseling worden gebruikt. De moeder-N.V. heeft dan die aandelen aankoop door de dochter gefinancierd, en de fiscus kan in zo'n geval dan uitdeling van vermomd dividend aan de aandeelhouders van de moeder-N.V. stellen (zie blz. 163). Er vindt in deze gevallen ruil van activa plaats, en geen storting op nieuw uit te geven aandelen.

3. Verhouding met derden (hoofdstuk 8, pag. 205 e.v.)

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op onderwerpen als verkoop van claims, het aangaan van stemovereenkomsten tegen betaling e.d. Voorts wordt ook ingegaan op de vestiging van vruchtgebruiken op bijvoorbeeld onroerend goed of beurseffecten. Hieromtrent wil ik het volgende opmerken.

Schrijver acht op grond van de jurisprudentie

(Hof Den Haag BNB 1959/195, H.R. BNB 1964/213, en inzake kortlopende vruchtgebruiken H.R. BNB 1968/166, en Hof Leeuwarden BNB 1969/151) vestiging en overdracht van vruchtgebruik op aandelen onbelast. De bron van inkomen is het aandeel. Als deze inkomensbronnen door de transactie niet tenietgaat, zoals in het algemeen het geval zal zijn, vormt het bedrag, dat voor de afstand of verkoop wordt ontvangen, geen vergoeding voor te derven inkomsten, maar de opbrengst van de vervreemding van de bron. Naar mijn mening zou heffing in deze gevallen betekenen in wezen de invoering van een capital gain-belasting. Deze heffing behoort naar mijn mening achterwege te blijven in het kader van de huidige inkomstenbelastingwet.

Indien in de praktijk vruchtgebruiken op effecten mochten zijn ingesteld alleen en uitsluitend met het doel dividenden te transformeren in een koopsom, dan zou de belastingrechter mogelijk kunnen beslissen, dat dit hetzij direkt onder art. 24 IB valt als rendabel maken van vermogen, of dat via de leer van de *fraus legis* heffing zou moeten volgen. Een dergelijke beslissing zou naar mijn mening echter in feite een amendering van de hiervoor genoemde rechtspraak betekenen, en de huidige grenzen van belastbaarheid opschuiven.

Als mijn algemeen samenvattend oordeel zou ik willen noemen, dat het onderhavige proefschrift, dat op vele punten zeer instructieve uiteenzettingen geeft over het tot stand gekomen zijn van thans heersende fiscale opvattingen inzake de opbrengst van privé aandelen niet zijnde een aanmerkelijk belang, zowel voor de theoreticus als de practicus van grote betekenis is.